

חסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת קרח

מה 'שבר' את משה רבנו?

ארבע הטעויות שאסור לך ליפול בהם בקשר שלך עם ה'

ויפל על פניו

כאשר קרח ועדתו נקהלים על משה ואהרן, וטוענים כלפיהם את טענותיהם, משה רבנו מגיב בצורה חריגה. בשונה מהמשברים הקודמים ומאתגרי העבר עימם התמודד משה רבנו בגבורה, פה נראה שמשה רבנו כבר 'נשבר'. כך מתארת זאת התורה: "וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו".

רש"י מתייחס לכך, ומסביר מה כל כך מפיל את משה רבנו בשעה הזו:

"וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו" – מפני המחלוקת. שכבר זה בידם סרחון רביעי, חטאו בעגל – ויחל משה, במתאוננים – ויתפלל משה, במרגלים – ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים. במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו.

רש"י מתאר פה ארבעה חטאים ('סירחונות', כלשוננו) שכשלו בהם עם ישראל, אחד אחרי השני. כל חטא נובע מטעות אחרת בתפיסה על הקשר שבינינו לבין הקב"ה, כאשר כל טעות מובילה באופן טבעי לטעות הבאה אחריה.

נתבונן מעט בתהליך של ארבעת הכישלונות הללו, וננסה לחשוף מהי הטעות העומדת בשורש כל חטא, כדי שנוכל לדעת מהי הדרך למערכת יחסים מתוקנת בינינו לקב"ה.

כישלון ראשון – חטא העגל

עם ישראל עשה את עגל הזהב, לאחר שמשה רבנו נעלם לו ("כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ"). תפקידו של משה רבנו הוא להביא לעם ישראל את הנוכחות של ה', וברגע שהוא איננו – עם ישראל מאבד את התחושה שה' נוכח, והקב"ה נהיה מופשט מידי, לא מספיק מוחשי.

התחושה של עם ישראל באותה שעה הייתה שאי אפשר לבסס קשר עם מישהו כל כך מופשט. הם פשוט הגיעו למסקנה שחייבים ליצור משהו שיהיה אפשר למשש אותו ולחוש אותו. ובעקבות התחושה הזו, "וַיֵּצֵא קֶעֱגֵל הָזֶה".

התוצאה של החטא היא שהקב"ה כועס על עם ישראל ומסתיר פניו מהם. בהסתרת הפנים של ה' אנו מגלים שיש כעס וחרון אף, אך גם י"ג מידות הרחמים גנוזות בהם. הרחמים הגנוזים בפנימיות מלמדים אותנו שהסתרת הפנים של הקב"ה היא בעצם ביטוי של נוכחות מוחשית של הקב"ה. כאשר מרגישים שהקב"ה מופשט ומרוחק, רק הכעס הקשוח והקשיח שלו כביכול, מסוגל כעת לחדור לליבו של עם ישראל. אך עניינו של הכעס בפנימיות הוא רחמים על עם ישראל, כדי שיצליחו לחוש על אף מדרגתם הנמוכה בנוכחותו של הקב"ה.

כישלון שני – המתאוננים

כאשר היחס של ה' אלינו הוא רק מתוך רחמים, מתפתחת בתוכנו חזק התחושה כמה אנו נזקקים. מכיון שאנו מרגישים חזק את הנזקקות שלנו, התוצאה היא שהעיסוק שלנו הוא בעיקר בעצמנו ובכך שאנו זקוקים שה' יפתור לנו את הבעיות. כאשר אנו מסוגלים לחוות את נוכחותו של ה' רק על ידי שהוא מרחם עלינו ומתייחס למציאות הנמוכה שלנו, ממילא אנו מידרדרים לחטא המתאוננים.

בחטא המתאוננים אנו לא מסוגלים להתרכז בנוכחות של הקב"ה מצד עצמה. מרוב שאנו מרוכזים בעצמנו, אנו יכולים לחשוב רק כיצד הקב"ה פותר את הבעיות והמצוקות שלנו. מערכת יחסים כזו נמצאת בבעיה קשה, כאשר אנו לא מסוגלים להפנות את מבטנו לנוכחותו הגדולה והמחייה של הקב"ה, ואנו נתונים בצורך אובססיבי להתעסק בקטנות של עצמנו.

כמענה לחטא המתאוננים, משה רבנו מאציל מרוחו לשבעים זקנים שינהיגו יחד איתו את העם. כעת נוכחותו של הקב"ה איננה מרוכזת באישיותו הגדולה של משה רבנו, מתוך ציפייה שהעם יתרומם אליה; אלא היא מתפזרת בין שבעים זקני ישראל, ויורדת לתוך הקטנות של העם.

כישלון שלישי – חטא המרגלים

הקטנות שעם ישראל מתבוסס בתוכה מובילה אותו לכישלון נוסף: חטא המרגלים. הקב"ה מצפה מעם ישראל שיתלהב מארץ ישראל, שיתאוהו אליה ויתמלא ברצון חזק ותקיף לכבוש אותה. זהו תוכן ציוויו של הקב"ה למרגלים 'לתור' את הארץ, 'לתור' מלשון "ולא תתורו אחרי לבבכם", מלשון תשוקה וכיסופים. הקב"ה רוצה שנשתוקק לארץ ישראל, ובכך התשוקה הזו גם נצליח לכבוש אותה.

אבל עם ישראל לא מרגיש שהקב"ה שוכן בתוכו כך שהוא יכול לנצח איתו את המציאות. עם ישראל חש קטן, ואין בכוחו לכבוש את הארץ בכח הנוכחות של ה' שבתוכו.

כתוצאה מכך, עם ישראל נשאר במדבר ארבעים שנה. בתקופה הארוכה הזו, בה הוא מרגיש תלוש ומנותק ממימוש, הוא מפתח בתוכו את הגעגועים לארץ ישראל, והתשוקה והצימאון להתממש בארץ ישראל הולכים ומתגברים בתוכו. כעת, לאחר חטא המרגלים, הקב"ה כבר מפסיק לדבר עם ישראל, ואנו לא נפגשים יותר עם ציונים חדשים ודיבור בין ה' לעם. כאשר הנוכחות של ה' לא מאירה, כל אחד מעם ישראל מרגיש שהוא צריך להתמלא מהנוכחות האלקית שבתוכו בכח ועוצמה כדי שתהיה לו היכולת להתגבר על המציאות ולנצח אותה.

כישלון רביעי – מחלוקת קרח

כאשר עם ישראל מגלה שהיכולת שלו להתמלא בעוצמה היא דרך המפגש עם הנוכחות של ה' שבתוכו, הוא מגיע לטעות נוספת. כעת עם ישראל מגיע למסקנה, שאם העיקר היא הנוכחות של ה' שבתוך כל אחד, ממילא כל אחד יכול לדבר בשם ה'. הנוכחות של ה' לא גלויה מצד עצמה, ואם כן הדבר היחיד שנותר הוא הנוכחות שכל אחד מרגיש את ה' בתוכו. כעת אין מקום למנהיג אחד שירכז את כולם סביבו אלא צריך שכל אחד יבטא את הנוכחות של הקב"ה שבתוכו.

עם התפיסה הזו מתווכח משה רבנו בפרשה. משה רבנו מסביר לקרח, שעלינו לשים לב למקור של הנוכחות של ה' שבתוכנו. בסופו של דבר, מסביר משה רבנו, הנוכחות של ה' שאנו מרגישים בקרבנו נובעת מכך שיש את הקב"ה שנמצא מעלינו, ואליו אנו צריכים להיות מכוונים. על מנת שהנוכחות האלוקית שבתוכנו תהיה אמיתית ולא מנותקת, אסור לנו להתנתק ממשה רבנו, ממי שמגלה לנו את הקב"ה שמעבר לאישיותנו.

שבת שלום!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

